

Kirjoitus oli Äidinkielen ylioppilaskokeessa – kypsyyskoe ja päättötutkinto 28.5.2018, SKS
(*** alkusanat tämän tiedoston lopussa)

Kiven veljekset keskustelijoina: 7 profiilia

Kirjoitus perustuu Niklas Alénin, **Sakari Katajamäen** ja Ossi Kokon artikkeliin
”Sano kielin, puhu mielin – seitsemän veljestä keskustelijoina”

Juhani ja **Aapo** ovat aktiivisimpia ja hallitsevimpiä keskustelijoita, he ovat äänessä enemmän kuin romaanin kaikki muut henkilöt yhteensä. He puhuvat useimmin ja pisimmin sekä ovat kärkkäimpiä aloittamaan ja lopettamaan dialogeja. Jos romaanin kertojan äänellä kerrotut Aapon tarinat otettaisiin lukuun, Juhani ja Aapon puhetta olisi koko teoksessa yhden pienoisoromaanin verran.

Juhani, Jukolan veljessarjan esikoinen, on dialogien alfauros. Aapoonkin nähden hän puhuu kategorisesti enemmän, yli 70 prosenttia heidän repliikkiensä yhteismäärästä. Ylivertaisen repliikitulvansa vuoksi Juhani erottuu määrällisesti monilla muillakin keskustelujen dominanssia osoittavilla tavoilla. Hän aloittaa yli puolet kaikista veljesten puhetuokioista ja on toisenakin puhujana useammin kuin joka neljännessä dialogissa. Keskustelujen päättyessäkin Jussi lausuu viimeisen sanan lähes joka toisessa dialogissa. Hänen keskeistä asemaansa osoittaa myös se, että hän tulee heistä useimmin nimeltä mainituksi ja mainitsee veljiensä nimiä useammin kuin muut. Juhani hallitsee puhetilanteita komentoimalla ja komentelemalla muita sekä korostamalla itseään, muun muassa omaa nimeään lausuen. Hän on affektiivinen ja muita aktivoiva keskustelija, joka käyttää huuto- ja kysymysmerkkiin päättyviä virkkeitä keskimääräistä useammin. ”Sano kielin, puhu mielin, luihkaise riemu rinnastasi ulos!” on tyypillistä Juhania.

Myöhemmin lautamiehenä ja itseoppineena lääkärinä toimiva **Aapo**, veljeksistä pisin, on paljon äänessä, vaikka määrällisesti jääkin selvästi jälkeen isoveljensä puhetulvasta. Hän lausuu noin 15 prosenttia veljesten kaikista repliikeistä sekä aloittaa ja lopettaa yhtä suuren osan heidän dialogeistaan. Tarinankertojaluonnetta osoittaen hänen repliikkinsä ovat sanamääriltään keskimäärin veljesten pisimpiä. Vaikka Aapo osaa myös tunneperäisen puhettavan – esimerkiksi huudahdus ”ah!” pääsee hänen huuliltaan seitsemän kertaa – hänen puheensa on perussävyltään vakaata ja toteavaa. Hän käyttää veljeksistä suhteellisesti vähiten kysymys- tai huutomerkkejä.

Aapon puhetyyli on yhteisökeskeinen ja egosentrisyyttä välttävä. Hän käyttää pronomineja ”minä” ja ”sinä” suhteellisesti vähemmän kuin muut veljensä, kun taas pronomien ”me” ja ”hän” suuri suhteellinen osuus erottuu muiden veljien puheista. Aapon useimmin toistuvissa sanapareissa korostuvat sanat ”meillä” ja ”hän”. Muut veljekset eivät mainitse Aapoa nimeltä erityisen usein, mutta nimimainintoja tarkemmin katsoessa niistä näkyy, että he arvostavat hänen puheitaan ja ajatuksiaan.

Jos Aapoa vertaa **Tuomaaseen**, kaksosparin puhettavat poikkeavat selvästi toisistaan. Esimerkiksi puhe- ja repliikkimääriltään Timo muistuttaa Aapoa enemmän kuin Tuomas. Tilastojen valossa Aapo näyttää ottaneen puhujana tilaa kaksosveljeltään, kun taas Tuomas on vetäytynyt keskusteluissa taaemmas. Tuomas lausuu veljeksistä kaikkein lyhimpiä virkkeitä, Aapo kaikkein pisimpiä: yhden Aapon keskimääräisen repliikin sanamäärä riittäisi

kahteen ja puoleen Tuomaan repliikkiin. Tuomaan repliikkien lyhyys leimaa hänen puhetapaansa melko tasaisesti kautta romaanin. Pisinkin repliikki on vain noin 70 sanan mittainen. Sen hän lausuu, kun ”olutkiulu, kuohuva ja vahtoova kuin Kyrön koski” on kiertänyt Impivaaran joulujuhlissa.

Tuomaalla näyttää olevan erityinen yhteys Juhaniin. Hän lausuu toiseksi useimmin dialogien toisen repliikin; koko romaanin yleisin dialogin aloitus alkaa Juhaniin repliikillä, josta Tuomas jatkaa, kun taas Aapon aloituksiin Tuomas reagoi vain kerran. Dialogien päätöksissä taas Juhani tyyppillisesti päättää keskustelun lausumalla viimeisen repliikin Tuomaan puheenvuoron jälkeen.

Kunkin veljeksien 20 yleisimmän saneen joukkoon mahtuu vain kaksi nimeä, toinen on ”Jussi” Eerolla ja toinen Tuomaan toistama ”Juhani”. Juhani puolestaan mainitsee Tuomaan nimen usein tilanteissa, joissa Tuomas, veljeksistä harteikkain, antaa vastusta isolle veljelleen. ”Älä astu tielleni nyt. Minä rakastan sinua, Tuomas veljeni.”, Juhani toteaa, kun Tuomas ei anna hänen hivauttaa Lukkaria. Tuomaalle hän puhuu kuin vertaiselleen, toisin kuin Eerolle.

Simeoni ja Timo kuuluvat Aapon ja Tuomaan kanssa veljeskatraan keskivertopuhujiin. **Simeoni** nousee esille varsin usein keskustelujen lopussa ja erityisesti Juhaniin kanssa. Hänen epätoivoinen luonteensa nostaa päätään toistuvissa tuomiopäivän ilmauksissa sekä voihkailuissa (”viimeisenä päivänä”, ”nähty lusifeeruksen”, ”kyllähän viimeisenä”, ”voi!”). Hän ei puhuttele veljiään nimillä juuri koskaan. **Timo** on valmis kommentoimaan Juhaniin aloittamia keskusteluja heti. Keskustelun lopussa hän ei enää tuo itseään esiin, vaikka se muuten onkin hänen puheensa pääpiirre. Kommentit ovat usein kieltäviä ja tuovat keskusteluun toisen näkökulman (”en ole”, ”mutta minä”). Jonkin verran hänen kieltävää luonnettaan lieventävät naurahtelut (”hi!”, ”heheh!”), mutta usein hän myös manailee (”perhana!”, ”peijakas!”). Hänen roolinsa on enemmän kommentoija kuin asioiden esittelijä tai päätöksentekijä.

Kaksosveli-**Laurin** läheisyys tulee Timolla esille usein tämän ajatusten kannatuksena (”Minä tulen, Lauri”). Nämä kaksoset ovat myös suhteellisesti eniten kysyviä veljeksiä. Lauri on monin tavoin veljeksistä hiljaisin, mutta kun hän osallistuu keskusteluun, hän puhuu pitkästi ja tuo esille itsensä ja omat näkemyksensä. Se onkin tärkeää, jotta toiset veljekset muistaisivat hiljaisen veljensä olemassaolon. Laurin itsekeskeisyydestä kertoo se, että hänellä yleisimpien sanaparien kärkipäässä ovat ilmaukset ”minä olen”, ”mutta minä” ja ”on minun”. ”Minä” on Laurin repliikkien kirkaasti yleisin pronomini, niitä on 43 prosenttia hänen kaikista pronomineistaan.

Vaikka **Eerolla** on näkyvä rooli veljiensä kommentoijana ja muistuttelijana, hän on käytännössä lähes yhtä hiljainen kuin Lauri. Ison osan hänen repliikeistään vie Rajamäen rykmentin pilkkalaulu. Eero osallistuu keskustelujen loppuvaiheisiin enemmän kuin muut nuoremmat veljekset eikä esitä kysymyksiä niin paljon kuin muut. Hänen näkemyksensä ovat siis varsin selviä, mikä ehkä saa toiset veljekset kiinnittämään häneen paljon huomiota ja päästää hänet vaikuttamaan päätettyyn toimintaan. Eeron nimi on muiden veljesten huulilla erityisesti siksi, että hän onnistuu ärsyttämään veljiään, ja kuopuksena hän on myös paljon isoveljiensä käskytettävänä (”Vaiti, Eero!”, ”Käyppäs, Eero-poika, nuorimmakses laskemaan tynnöristä olutta.”).

Veljekset toimivat toistensa mentoreina suullisessa vuorovaikutuksessa, oli kyse sitten argumentoinnista, provosoinnista, sovittelusta tai kerronnasta. Vaikka Eero-kuopus saakin äänensä kuuluviin vain harvoin, hän perehtyy pienestä pitäen retoriikan taitoihin Jukolan ja Impivaaran akatemiaissa. Myöhemmin hän pääsee opastamaan puheliaita veljiään kirjoitetun sanan tulkinnassa.

neba.finlit.fi

TAUSTAA KIRJOITUKSELLE:

Tähän aikaan vuodesta Jukolan veljekset viettäisivät kolmatta viikkoaan Impivaarassa. Mitä he tekisivät siellä kaikkein eniten? – Puhuisivat.

- ✓ Noin puolet Aleksis Kiven romaanista koostuu veljesten ja muiden henkilöiden keskusteluista, jotka on merkitty näytelmäkirjallisuuden tapaan puhujien nimet mainiten.
- ✓ Puolitoista vuotta sitten päätimme kollegoideni Niklas Alénin ja Ossi Kokon kanssa selvittää, millaisilta Kiven veljekset näyttäisivät, jos heidän keskustelujaan ja repliikkejään analysoisi sanatasolla tilastollisesti.
- ✓ Oliko August Almqvist oikeassa todetessaan, että Seitsemän veljeksien ”henkilöt ovat varjoja, jotka puhuvat ja toimivat kaikki samalla tavalla”?
- ✓ Vai osoittaisiko koneellinen analyysi selviä eroja veljessarjan sisällä?
- ✓ Mitä veljesten keskusteludynamiikka kertoisi heistä ihmisinä?

Aloimme leipoa romaanin XML-muotoista (eXtensible Markup Language) transkriptiota ja kokeilla, millaisilla resepteillä dialogien puhujakohtaisten painotusten ja repliikkien sanastollisten jakaumien analyysit paljastaisivat parhaiten veljesten puhetapoja. Jännitimme, tulisiko uunista kauniisti kohonneita keskustelijaprofiileja vai lässähtäisikö hanke kasaan jo alkumetreillään.

Nyt hanke on saatu päätökseen ja on maistiaisten aika. Eilen esittelimme tutkimuksen antia kirjallisuudentutkijoille Joensuussa ja kesäkuussa julkaisemme aiheesta artikkelin Kiven tuotannon henkilöhahmoihin keskittyvässä teoksessa Ihmissydän. Henkilöitä ja kohtaloita A. Kiven maailmoissa.

Yhteisartikkeliamme lainaillen tutkimushankkeen tuloksia voi summata edellä olevilla huomioilla.